

Privatizacija in slovenske javne univerze

Glede na stopnjo družbene zavesti nekaterih na Univerzi Ljubljana (še posebno tistih, ki so hkrati zaposleni na zasebni univerzi) se moramo zamisliti ob branju intervjuja s predsednikom slovenske rektorske konference v Delu, ki se zavzema za radikalno spremembo statusa slovenskih javnih univerz. Že sam naslov intervjuja implicira, da je že vnaprej (in dokaj na hitro ter v okviru ozkega kroga s slovenski javnih in zasebnih univerz) odločeno, da dosedanje slovenske javne univerze ne bodo več javni zavodi, njihovi zaposleni pa ne več javni uslužbenci.

Predlog naj bi se med drugim zgledoval po finskem modelu. Na eni boljših finskih univerz, ki je bila v 90. letih še povsem zasebna (to pomeni, da se je večinsko vzdrževala iz dohodkov delnic, ki jih je imela naložene v raznih podjetjih in skladih, ter donacij), sem preživel kar nekaj časa in lahko zapišem, da bi morali od Fincev najprej privzeti transparentnost izvajanja vseh postopkov in majhno stopnjo koruptivnosti in šele potem začeti sprejemati preostali del njihovega sistema, ki temelji prav na načelih, ki jih pri nas ne upoštevamo v zadostni meri.

Kar zadeva tehniške in naravoslovne fakultete na UL, so pogoji za izvolitev v naziv docent glede objav trenutno celo nižji kot na Finskem pogoji za pripustitev študentov k zagovoru doktorskega dela – 4 do 5 člankov iz teme doktorata v revijah, ki so uvrščene v Science Citation Index (SCI). Ker si Finsko kar naprej postavljamo za zgled, bi bilo dobro, da bi na področju tehnike in naravoslovja za doktorske študente, ki jih financira ARRS, uvedli kot pogoj za pripustitev k zagovoru doktorskega dela skandinavski merila, to je 4 do 5 objavljenih člankov SCI s področja doktorskega dela.

Ob sedanjem stanju družbene zavesti in spoštovanju prava pri nas bi privzemanje predlogov rektorske konference vodilo v nazadovanje naših javnih univerz, saj bi se na začetku ukvarjali predvsem s finančnimi odnosi z državo namesto z izboljšanjem raziskovalnega in pedagoškega dela. Javne ali državne univerze so lahko v načelu zelo kakovostne, kar lahko vidimo v Nemčiji ali ZDA. Zato tudi v Sloveniji za izboljšanje kakovosti naših javnih univerz ni potrebna revolucionarna sprememba njihovega statusa.

Velik del študentov vsakoletne generacije mladih v Sloveniji kliče k nujno potrebni razdelitvi visokošolskih ustanov na raziskovalne univerze, na katerih se od učiteljev zahteva uspešno in mednarodno primerljivo raziskovalno delo, ter ostale visokošolske

ustanove, kjer raziskovalno delo učiteljev ni nujno potrebno. V ZDA je tako med 4000 visokošolskimi ustanovami le okoli 100 vrhunskih, kar pomeni, da bi lahko obstajala v Sloveniji v najboljšem primeru ena vrhunska raziskovalna univerza. Procesi ločevanja visokošolskih ustanov na raziskovalne in ostale visokošolske ustanove se načrtujejo ali že izvajajo tudi v drugih evropskih državah (npr. v Nemčiji, na Češkem in Slovaškem).

Profesorjem in drugim zaposlenim na slovenskih javnih univerzah dosedanji status javnega uslužbenca (kot ga imajo na primer tudi profesorji na nemških javnih univerzah) zagotavlja vsaj minimalno pravno varnost in zaščito pred samovoljo nadrejenih, državni organi pa vsaj v načelu (prek ustrezne zakonodaje) lahko izvajajo nadzor nad porabo proračunskih sredstev ter nad kakovostjo dela profesorjev na univerzah (podobno kot se to izvaja tudi drugje, na primer v Nemčiji).

Avtonomijo univerze in profesorjev moramo razumeti predvsem kot akademsko svobodo njenih profesorjev pri izbiri predavanj in pri pisanju znanstvenih del ter svobodo pri izbiri znanstvenih projektov, doktorandov in sodelavcev, ne pa kot samozadostnost in pravico do samokontrole ter nenadzorovane porabe proračunskega denarja.

Bilo bi pozitivno, če bi ob obstoječih javnih univerzah prišlo do nastanka pravih zasebnih univerz, ki bi bile financirane predvsem iz zasebnih virov, med drugim tako, da bi ustanovitelji vzeli hipotekarno posojilo na svoje obstoječe zasebno premoženje. Zasebni viri financiranja bi zagotavljali razvoj lastne infrastrukture (na novo pridobljene prostore in raziskovalno opremo), tako kot je to običaj v razvitih zahodnih državah. Če bi na taki zasebni univerzi dobro delali, bi bila tudi vpeljava šolnin sprejemljiva in upravičena ter bi pripomogla k boljšemu študiju, tako kot je to na dobrih zasebnih univerzah v Veliki Britaniji, ZDA in drugod (Oxford, Harvard, Yale itd.).

Probleme slovenskega javnega visokega šolstva bi lahko reševali brez radikalnega rušenja obstoječega sistema javnega visokega šolstva, če bi z dopolnitvami pravil kadrovanja zagotovili, da bi na razpisana delovna mesta izbirali kandidatke in kandidate, ki so strokovno res najboljši. Postavljanje novih pravil v naglici, brez zadostne skrbi za izboljšanje kakovosti dela, in vztrajanje pri dosedanjem nezadostnem nadzoru raziskovalnih ter pedagoških rezultatov pa lahko pomenita zadnji udarec slovenskemu javnemu visokošolskemu sistemu.

prof. dr. Aleš Iglič